BIBLIOTECA
Scrieri | 1
PAISIANĂ

Sfântul Paisie de la Neamț

CUVINTE
ŞI SCRISORI DUHOVNICEŞTI

Ediția a doua

Selectate și traduse în limba română de
VALENTINA PELIN

Cu o prefață și o postfață de
VIRGIL CÂNDEA

DOXOLOGIA
Iaşi, 2026

Notă asupra ediției

Volumul de față reunește într-o singură carte cele două volume publicate anterior la Editura Doxologia sub titlul *Cuvinte și scrisori duhovnicești* ale Sfântului Paisie de la Neamț (Velicikovski). Prin această ediție s-a urmărit oferirea unei prezentări unitare și mai accesibile a scrierilor duhovnicești ale marelui stareț.

Structura și ordinea textelor urmează, în linii mari, organizarea edițiilor inițiale, fiind păstrate cele două mari secțiuni corespunzătoare volumelor originale. Scrierile reunite aici cuprind epistole duhovnicești, cuvinte de învățătură, rânduieli de viață monahală și texte privitoare la lucrarea rugăciunii minții, adresate ucenicilor și diferitelor obști monahale.

Prin reunirea celor două volume într-unul singur, ediția de față dorește să pună mai ușor la îndemâna cititorilor moștenirea duhovnicească a Sfântului Paisie de la Neamț, una dintre figurile centrale ale renașterii monahale ortodoxe din secolul al XVIII-lea.

Cuprins

Prefață la ediția întâi (Virgil Cândea) 9
Notă asupra ediției întâi la primul volum (Valentina Pelin) 15
Notă asupra ediției întâi la cel de-al volum (Valentina Pelin) 20

Lista cronologică a lucrărilor Sfântului Paisie de la Neamț 33

Partea I

Preacinstiților întru Domnul părinți din Mănăstirea Nașterii Maicii Domnului de la Poiana Mărului 39
Preacinstitului între părinți Theodosie, egumenul Schitului Țibucani, cu preaiubiții săi fii 45
Preaiubitului meu prieten, sârguincios următor al poruncilor lui Hristos, preaevlaviosului între preoți părintelui Dimitrie 47
Către preacuviosul dascăl, ieromonahul chir Nichifor 50
Către părinții pustnici Onufrie și Nicolae de la Vorona 54
Preacinstitului părintelui Theodosie, arhimandritul Sihăstriei Sofroniev 57
Către cinstitul preot părintele Ioan, pentru uniație, scurtă trimitere 90
Către preacuvioasa maică Nazaria 97
Către egumena Mănăstirii de maici de la Arzamas din Rusia 100

Scrisoare către ucenicii plecați în Rusia
pentru mutarea sa la Neamț 111

Prefață la ediția slavonă din 1812
a *Cărții Sfântului Isaac Sirul* 127

Către niște râvnitori robi ai lui Dumnezeu din Rusia,
răspunsuri la oarecare întrebări 136

Prea mică alcătuire despre Semnul Cinstitei
și de viață făcătoarei Cruci 174

Răspuns către părintele chir Manolache preotul,
la întrebarea despre Rugăciunea Sfintei Treimi 237

Cuvânt la Nașterea Domnului și Mântuitorului nostru
Iisus Hristos, Despre pentru pacea Lui 241

Cuvânt la lăsatul sec de brânză,
înaintea Postului cel Mare 245

Anexe

Din cartea *Iconion* sau *Închipuire a evangheliceștii*
vieți de obște, adunată de la Sfinții Părinți 248

Rugăciunea fraților pentru sănătatea starețului Paisie 252

Partea a II-a

Disputa cu Atanasie Moldoveanul 255

Scrisoarea starețului Atanasie Moldoveanul
către stareț Paisie 255

Răspunsul starețului Paisie către stareț Atanasie 267

Așezământul vieții de obște
de la Mănăstirea Dragomirna 335

Către Dimitrie, preotul din Poltava 361

Către părintele Sofronie Ardeleanul
de la Schitul Robaia al Mănăstirii Argeșului 382

Alcătuire despre rugăciunea minții, cap. 1-6 386

Către ucenicii aflați la Metocul Necșani,
la seceriș 429
Către părinții rămași în Dragomirna, după mutarea
în Mănăstirea Secu 435
Așezământul vieții de obște de la Secu 441
Către domnitorul Moldovei, Constantin Moruzi 452
Răspuns despre nemâncarea de carne
către părinții Dorotei și Gherontie 459
Adeverire pentru rugăciunea minții 464
Învățătură la tunderea în cinul monahal 492
Cuvânt la îmbrăcarea îngerescului chip 504
Cuvânt după îmbrăcarea îngerescului chip 506
Cuvinte pentru ascultare 510
Cuvinte filocalice 517

Anexe

Cuvânt pentru adunările ce se fac după pavecerniță 523
Cronica zilelor din preajma și de după adormirea
întru Domnul a Stareților Paisie 525
Cuvânt de laudă preacuviosului stareț Paisie 545
Rugăciune către preafericitul părintele nostru
starețul Paisie Velicikovski 557

Postfață (Virgil Cândea) 559
Addendum la ediția întâi 563

PREFAȚĂ LA EDIȚIA ÎNTÂI

Lucrarea dascălului duhovnicesc se împlinește în multe chipuri: prin sfat, îndemn și dojană, prin pildă de nevoință, post și faptă bună, prin cuvânt de învățătură rostit sau scris, prin rugăciune pentru ucenicii săi. Dascălul desăvârșit lucrează și numai prin tăcere, ca Avva Pamvo, care, rugat să spună un cuvânt arhiepiscopului Alexandriei, venit la dânsul, a spus: „Dacă nu se folosește de tăcerea mea, nici de cuvântul meu nu poate să se folosească!"

Lucrarea duhovnicului prin scrisori trimise ucenicilor de departe este la fel de veche ca însăși învățătura creștină și răspândirea ei. Ea ne îngăduie să înțelegem faima și autoritatea unui dascăl pe întinderi nebănuite ale Lumii Vechi, în care, fără să fi călcat vreodată sau după o trecere vremelnică, îi era cerut și ascultat cuvântul. În literatura europeană genul epistolar religios a fost mult folosit în vremurile moderne de cărturari vestiți, dar ei nu au fost cei dintâi care au folosit acest instrument de influență spirituală. Epistole au scris Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Ioan, noilor comunități venite la Adevărul creștin, prelungindu-și astfel opera catehetică, ziditoare în rândurile Bisericilor întemeiate de dânșii. Prin scrisori și-au răspândit învățătura și au povățuit pe credincioși Sfinții Ignatie al Antiohiei, în veacul al II-lea, Atanasie al Alexandriei și Ciprian, în veacul următor, toți marii ierarhi capadocieni, de la Sfântul Vasile până la Sfântul Ioan Gură de Aur, apoi Isidor Pelusiotul, Sinesie din Cyrene, marii stareți Varsanufie și Ioan, Patriarhul Fotie al Constantinopolului și mulți alții. Au trimis răspunsuri

scrise la felurite întrebări privind dreapta credință sau dreapta viețuire mari duhovnici ai Bisericii Ortodoxe din timpurile mai noi, ca Tihon Zadonskij, Teofan Zăvorâtul, Ignatie Briancianinov și Ioan Kronstadtski. În veacul nostru și în cuprinsul vieții noastre spirituale, o scrisoare de întemeiere pe calea desăvârșirii prin rugăciunea neîncetată a trimis ucenicilor săi români, monahi sau mireni, Părintele Ioan cel Străin (Kulîghin) înainte de arestarea și sfârșitul său într-o temniță sovietică.

O istorie completă a literaturii epistolare va trebui să cuprindă toate numele celor ce au folosit în scrisul lor acest mijloc autoritar de comunicare, educație, zidire duhovnicească, lăsat de obicei în marile tratate la urmă, între genurile literare minore. Desigur, o scrisoare pare mai puțin importantă decât un tratat, un manual sau o lucrare fundamentală privind o temă dogmatică, ascetică sau etică. Dar spre deosebire de acelea, alcătuite de la înălțimea cugetării teologice, cu informație bogată, cu lungi și sistematice expuneri, scrisoarea are folosul, autoritatea și puterea ajutorului grabnic, răspunzând nevoii neapărate a cuiva, cu care și noi în vremelnicia și încercările noastre zilnice ne identificăm prin nedumeriri, întrebări, căutări de deslușiri și soluții. Scrisorile acestea alcătuite pentru *unul* sau *câțiva* din comunitatea lui se dovedesc, astfel, mai *lucrătoare* adeseori decât tratatele adresate *tuturor*.

Din această literatură bogată de epistole religioase fac parte și „trimiterile" Cuviosului Paisie, starețul mănăstirilor Dragomirna, Secu, Neamț, pe care le-a binecuvântat, le-a rezidit duhovnicește și le-a călăuzit. Câteva din aceste scrisori sunt adunate în cartea de față prin osteneala doamnei Valentina Pelin, eminentă cunoscătoare, din Moldova de peste Prut, a tuturor celor necesare pentru pregătirea și publicarea unei asemenea cărți. Această credincioasă slujitoare a Bisericii românești și a științei vremurilor noastre a aflat, după neobosite și răbdătoare cercetări, locurile unde se păstrau scrisorile și alcătuirile Cuviosului Paisie, acum date la tipar pentru întâia oară. Le-a citit și înțeles în alcătuirea lor slavo-rusă sau românească,

le-a așezat la locul lor în opera Cuviosului cărturar, încă necunoscută în întregimea ei, le-a tălmăcit, le-a însoțit cu deslușirile potrivite.

Ce aduce nou și folositor această carte se adaugă cu autoritate și cu interesul izvoarelor inedite la dosarul deja bogat al „Vieții și petrecerii", așadar al biografiei și operei marelui stareț Paisie de la Neamț.

Cititorii dornici de învățături și povețe care să-i întărească în strădaniile lor de înțelegere și trăire vor afla în scrisori prețioase sfaturi despre ascultare, smerenie, tărie în credință, venite de la un bun cunoscător al cărților Sfinților Părinți, de la un lucrător al desăvârșirii și, în același timp, de la un dascăl iscusit, dar blând, priceput în slăbiciunile oamenilor din vremurile noi și în meșteșugul de a-i vindeca.

Pilduitor este răspunsul său la ultima întrebare a „râvnitorilor robi ai lui Dumnezeu din Rusia", despre cum se poate cineva mântui în lume, având nevastă și copii, problema celui aflat în mijlocul răutăților și ispitelor vieții fără apărarea, liniștea, armele duhovnicești ale celor din mănăstiri. „Cum poate cineva să cuprindă în cuvinte puține toate cele ce se cuvin mântuirii sufletești?" – scrie Cuviosul. Firește, trebuie citite Scripturile, cărțile Sfinților Părinți, păzite poruncile, răspunde dânsul (cum ar fi răspuns și alți dascăli duhovnicești), adăugând însă, „după sărăcia minții mele, fiindcă și de la mine, cel mai de pe urmă... căutați povățuire", că „Dumnezeu Preamilostivul, prin credința ortodoxă și faptele și *darul Său*, lucrează mântuirea sufletelor". Așadar, ne trebuie credință dreaptă și fapte bune, dar *mântuirea este darul lui Hristos*, pentru că „fără Mine nu puteți săvârși nimic". Și „nu cu osteneală trupească se înfăptuiesc sfintele Lui porunci, ci numai cu bunăvoire sufletească" (pp. 167-169). Stăruința asupra bunei voiri a credinciosului și a *darului lui Dumnezeu*, prin care se dobândește mântuirea, încredințarea că „toți creștinii ortodocși", de orice parte, stare, vârstă, pot împlini poruncile, dacă au „bună voință și umilință sufletească", *pentru că vor primi ajutorul darului lui*

Scrisorile Cuviosului Paisie îndrumă către adâncă reflecție înaintea intrării în cinul călugăresc, îndeosebi a mirenilor cu familie și răspunderi, ca prietenul său Dimitrie preotul (pp. 47-49), cuprind învățături privind dreapta credință amenințată atunci de prozelitismul rascolnic (pp. 136-236) și uniat (pp. 90-96) și, cu acest prilej, aduc informații necunoscute, ca intervenția, în 1746, a lui Silvestru, patriarhul Antiohiei, aflat la Iași, într-o pricină privitoare la săvârșirea ortodoxă a semnului Crucii. Alte scrisori ne dezvăluie legăturile starețului nu numai cu mănăstiri din Răsărit sau de la noi (ca Poiana Mărului, pp. 39-44), dar și cu sihaștri, ca părinții Onufrie și Nicolae, pustnicind „deasupra șuvoiului de la Vorona", cărora le cere rugăciune „în aceste năpăstuite pentru noi vremi", după plecarea de la Dragomirna, și pe care îi îmbărbătează în nevoințele și credințele lor (pp. 54-56).

Scrierile din cartea de față aduc deopotrivă informații despre viața și lucrul literar al Cuviosului Paisie, unele incomplet cunoscute până acum. Astfel, împrejurările mutării sale de la Secu la Neamț în 1779 sunt pe larg relatate în scrisoarea către ucenicii Amvrosie duhovnicul și frații Athanasie și Theofan, aflați în Rusia (pp. 94-126), cu amănunte care pun în lumină îndelungata opoziție față de porunca domnului Constantin Moruzi și a mitropolitului Gavriil, și primirea bună făcută noilor veniți de către călugării nemțeni. Respingerea propunerii lui Nichifor Theotokis de a-și asuma sarcini în școlile Moldovei (pp. 50-53) confirmă relațiile starețului Paisie cu marele teolog grec, viitor, pe atunci, mitropolit al Hersonului și Astrahanului. Informațiile comunicate în a doua scrisoare către egumenul Theodosie despre cele dintâi cărți patristice procurate la Muntele Athos – scrisoare publicată parțial în 1847, integral de doamna Pelin în 1994 și cunoscută anterior la noi doar prin extrasele părintelui Serghie Cetverikov din cartea sa *Paisie, Starețul Mănăstirii Neamțului din Moldova*, tradusă de ep. Nicodim, Mănăstirea Neamțului 1933, pp. 158-163, 189-192, 196-197 – sunt întregite acum cu un adevărat program de traducere și editare

a acestor cărți, expus ucenicului său de la Sofroniev, cuprinzând istoricul inițiativelor lui Macarie, mitropolitul Corintului, pentru pregătirea și tipărirea *Filocaliei*, modul de procurare a originalelor grecești, prin copii sau ediții venețiene, trimițându-se anume cercetători în bibliotecile athonite, cheltuielile necesare, sugestii de titluri, posibila difuzare a traducerilor slavone, nu numai în Rusia și Ucraina („patria noastră"), dar și în Serbia și Bulgaria.

Aceste informații despre concepția modernă a starețului Paisie de traducere, publicare și răspândire a scrierilor patristice sunt completate de prefața Cuviosului Paisie la o ediție a *Cuvintelor Sfântului Isaac Sirul*, apărută postum la Mănăstirea Neamț, prefață niciodată integral tradusă în limba română până acum și binevenită în această culegere de texte paisiene (pp. 127-135), ca și *Cuvântul la Nașterea Domnului sau Despre pacea Lui* (pp. 241-244), extrasele despre viața călugărească din Iconion (Vilna, 1618) și frumoasa *Rugăciune pentru sănătatea starețului Paisie* alcătuită de ucenicii săi.

Cartea de față este un eveniment în acțiunea de publicare, în România și peste hotare, a scrierilor Cuviosului Paisie de la Neamț. Este o carte de zidire duhovnicească „folositoare de suflet" pentru credincioși și un pas însemnat în pregătirea unei ediții de *Opere complete* ale marelui stareț. Cărturarii vor prețui și comenta informațiile noi cuprinse în scrisori. Iubitorii vechiului scris se vor desfăta citind tălmăcirile ucenicilor Cuviosului. Cercetătorii vor fi recunoscători celor ce au ostenit la alcătuirea și publicarea cărții.

A spus un înțelept: „O carte bună este ca o pâine care satură pe toți". Acest dar îl are și această carte paisiană.

Virgil Cândea

PREACINSTIȚILOR ÎNTRU DOMNUL PĂRINȚI DIN MĂNĂSTIREA NAȘTERII MAICII DOMNULUI DE LA POIANA MĂRULUI[1]

Bucurați-vă întru Domnul!

Sfinții și purtătorii de Dumnezeu Părinții noștri poruncesc în sfintele scripturi că nu se cuvine fraților adunați în numele lui Hristos într-un număr oarecare să viețuiască fără egumen, ci întru toate trebuie să aibă pe unul încercat în cugetarea cea duhovnicească, căruia să-i încredințeze întreaga lor voință și să i se supună ca Însuși lui Dumnezeu. Pe aceasta îndeplinind-o,

[1] Această mărturie documentară pune în lumină legăturile starețului Paisie cu Mănăstirea Poiana Mărului, după ce el se întorsese de la Athos și se stabilise de acum la Dragomirna. Scrisoarea nu este datată, dar din cu-prinsul ei înțelegem că a fost scrisă în anul 1767, mai exact în a doua jumătate, după moartea starețului Vasile, din 25 aprilie, și la scurt timp de la retragerea succesorului său, Theodosie, care, datorită neputinței sale trupești, l-a propus în locul său pe părintele Alexie. Starețul Paisie caută să-i convingă pe părinții de la Poiana Mărului de dreapta lor alegere.

Versiunea slavonă a textului a fost publicată în lucrarea *Jitie i pisaniia moldavskogo starța Paisiia Velicikovskogo*, în 1847 (ediția a III-a, Moscova, 1892, pp. 217-220). O copie slavonă a scrisorii se află în colecția Bibliotecii Mănăstirii Noul Neamț, la Chișinău, în manuscrisul duhovnicului Andronic din 1874, după care am efectuat, prin colaționare cu ediția slavonă, traducerea românească (*cf.* B.M.N.N., fond. 2119, 3, nr. 70, ff. 87-89). Alte exemplare ale acestui text nu se cunosc în prezent. În cartea lui Serghie Cetverikov este reprodus doar un fragment (vezi varianta românească: *Paisie Starețul Mănăstirii Neamțului. Viața, învățătura și influența lui asupra Bisericii Ortodoxe*, traducere de IPS Dr. Nicodim, Patriarhul României, ediția a II-a, Neamțu, 1940, pp. 309-310).

fericitul întru pomenire răposatul părintele nostru de obște nu a lăsat turma sa cea de Dumnezeu încredințată lui să rămână după moartea sa fără de păstor, ci, călătorind către Domnul, a pus în locul său pe preacinstitul părinte Theodosie, ca pe unul ce este vrednic să ocârmuiască și să îndrume sufletele fraților către mântuire.

Iar Dumnezeu preamilostivul, ale cărui căi nebănuite sunt, iubind pe robul Său, l-a hărăzit pentru mai mult dar, ca pe unul dintre fiii Săi iubiți, cu o așa neputință trupească, încât din chilie îi este greu să iasă, după cum m-a înștiințat el în scrisoare. Văzând, dar, sfinția sa că pentru o asemenea grea suferință nicidecum nu mai poate purta ocârmuirea mănăstirii și a tuturor fraților, l-a urmat pe fericitul întru pomenire, răposatul părintele nostru, și l-a pus în locul său pe preacinstitul părinte Alexie. Și, înștiințându-mă despre așezarea lui, mult m-am bucurat sufletește și am mulțumit atotputernicului Dumnezeu că pe un asemenea bărbat l-a arătat robului Său. Și cred că aceasta nu s-a făcut în alt chip decât numai că prin însuși darul Sfântului Duh a fost luminat în inimă preacinstitul stareț, părintele Theodosie, și pe toți frații de obște într-un gând către aceasta i-a adus, dacă prin vrerea tuturor a fost ales la egumenie acest vrednic bărbat, părintele Alexie, pentru care sufletul meu se înștiințează că va fi în stare, după cugetarea duhovnicească de la Dumnezeu dată lui, să povățuiască și să păstorească sufletele fraților pe calea mântuirii.

Și cum, dar, sfinți părinți și preaiubiți fii, cunoscând firea blândă și cea mai de pe urmă nerăutate a părintelui Alexie, dăruită lui de Dumnezeu din copilărie, la fel și prin osteneală dobândite și neîndemânarea lui în treburile din afară, acum vă îndoiți, ca și cum nu poate ocârmui mănăstirea și pe frați, și cereți de la mine sfat și ajutor?

Pentru aceasta Domnul să vă înștiințeze, dacă încă veți vrea să dați ascultare sfatului meu, să vă supuneți, după cum v-ați făgăduit, atunci acest sfat întru Domnul vă dau, că pe nimeni altul dintre acei pe care-i veți vrea la egumenie să nu alegeți

decât pe părintele Alexie. Acesta să vă fie vouă întru Domnul îndrumător și părinte. Acestuia să vă supuneți ca Însuși lui Dumnezeu și din gura lui ca din gura Domnului să primiți cuvânt, dacă încă vreți să aveți folos sufletelor voastre. Căci, judecați singuri, cui mai mult i se cuvine ocârmuirea sufletelor fraților, dacă nu unui asemenea bărbat duhovnicesc?

Întâi, pentru că este unul dintre cei mai vechi ucenici ai fericitului întru pomenire răposatului părintele nostru [Vasile de la Poiana Mărului], este călugărit și înfiat de mănăstirea voastră, învrednicit de preoție și este un duhovnic iscusit. A doua însă este și mai mare, pentru că a câștigat dragostea pentru Dumnezeu și către aproapele său, dreapta cugetare și judecată sănătoasă are, și cu viața lui virtuoasă tuturor va fi de folos.

Să nu vă îndoiți, dar, pentru blândețea și nerăutatea lui, că acestea-s rădăcina și temeiul oricărui egumen. Să fie egumenul, după cum spun Sfinții Părinții, cu plecare către frați, blând, fără răutate, liniștit, să fie în stare cu ușurință toate dojanele mai înainte el să le îndure, dacă încă i s-ar întâmpla cuiva din lucrarea celui rău, să fie în stare pe sine însuși pildă să se arate fraților prin răbdare și viețuire neprihănită.

Nu vă îndoiți dacă, din câte se vede, nu poate ști buna gospodărire. Mare este Dumnezeu, iar aceea se va ocârmui de către alți frați. Ceea ce este cel mai de folos către mântuirea de obște este ca să știe să pună la cale sufletele fraților după poruncile Domnului și învățătura Sfinților Părinți. Nu vă îngrijorați că este firav cu trupul, dacă-i înțelept cu duhul și înțelept în cugetările duhovnicești.

Iată de ce, preacinstiți părinți și frați iubiți întru Domnul, la picioarele voastre căzând, cu lacrimi vă rog să nu nesocotiți sfatul meu, deși nevrednic sunt, ci primiți-l pe acel de Dumnezeu dăruit vouă păstor și egumen, pe preacinstitul părinte Alexie și să nu vă doriți mai mult altul cât va trăi

el[2]. Chiar dacă el însuși nu ar vrea și s-ar lepăda de egumenie, atunci încă cu toată umilința rugați-l, și nevrând el. Și cunoscând

[2] O recomandare atât de călduroasă din partea starețului Paisie își găsește argumentarea în îndelungata cunoaștere a celor doi, o prietenie încă din anii tinereții, după cum confirmă și mențiunile variantelor *Vieții Starețului Paisie*, a lui Isaac Dascălul (identificată de Dan Zamfirescu în manuscrisul nr. 154, din Biblioteca Mănăstirii Neamț – vezi textul editat: „Isaac Dascălul. Biografie inedită a Starețului Paisie cel Mare", în Revista fundației Drăgan, Roma, nr. 3-4, 1987, pp. 470-554), și a lui Platon (publicată la Mănăstirea Neamț, în 1836, ff. 28^{v}-29). Este binecunoscut că ei au învățat împreună la Kiev, apoi, mânați de aceeași năzuință, și-au părăsit patria, venind în Principatele Române, în căutarea unei adevărate vieți monahale. Ambii s-au considerat în continuare ucenici ai starețului Vasile de la Poiana Mărului. Alexie este cel ce l-a îmbrăcat pe stareț Paisie în mantia marii schime, la Dragomirna, unde a rămas atunci pentru toată iarna, plecând la Poiana Mărului după Paști.

Știri despre Alexie se cunosc și din scrisoarea starețului Vasile din 1766, rugându-l să se întoarcă la Poiana Mărului după Sfintele Paști. Textul ei, descoperit de Dan Zamfirescu în 1959, în două manuscrise slavone, la B.A.R., nr. 397 și 577, a fost tradus în limba română de IPS Antim, Arhiepiscopul Tomisului și Dunării de Jos, și a fost publicat în *Îndrumătorul Bisericesc*, Galați, 1986, nr. 2, pp. 44-46. În continuare el a fost reluat în cartea lui Dario Raccanello, *Rugăciunea lui Iisus în scrierile Starețului Vasile de la Poiana Mărului*, cu traducerea integrală a *Scrierilor*, Cuvânt înainte de Arhimandrit Ioanichie Bălan, traducere de Maria-Cornelia Oros și diacon Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1996, pp. 327-330.

Analizând informațiile din sursele menționate mai sus, în raport cu prezentarea lor anterioară de către alți cercetători, vom face câteva precizări. Astfel, dat fiind faptul că stareț Vasile îl roagă pe Alexie să-i ceară starețului Paisie *Cartea Sfântului Simeon Noul Teolog* și alte cărți ce nu se aflau la Poiana Mărului, credem că scrisoarea din 1766 a fost trimisă la Dragomirna. În sprijinul acestei opinii vine și cel mai vechi text – manuscrisul nr. 577 din 1794, în care sunt incluse scrisorile starețului Paisie și alte scrieri traduse sau copiate în școala paisiană. Este posibil ca părintele Alexie, în peregrinările sale din acei ani, să-i fi făcut starețului Paisie mai multe vizite; totuși Isaac Dascălul scrie numai despre una, fără a preciza anul. El zice: „... apoi, după puțină vreme, au venit acolo", adică după așezarea starețului Paisie la Dragomirna, care a avut loc în septembrie 1763. Cercetătorul Ellia Citterio consideră că stareț Paisie a primit vizita lui Alexie „de-abia sosit la Dragomirna" [vezi: *Un „stareț" și „autobiografia" lui. Introducere,* în cartea *Cuviosul Paisie de la Neamț (Velicikovski). Autobiografia unui Stareț*, urmată de *Viața Starețului Paisie*, scrisă de monahul Mitrofan, Sibiu, 1996, p. 23]. Anul 1763,